

קונטרס

# משעיינות

## החיים

דברי תורה

מב"ק מרן אדמו"ר זצוקללה"ה

פרשת ואתחנן תשפ"ה • גליון תצב

פה זינאן סיטי יצ"ו



©

כל הזכויות שמורות

י"ל ע"י

מכון שלמה משנתו

להוצאת ד"ת של כ"ק מרן אדמו"ר זצוקללה"ה

שע"י איגוד חסידי צאנז זוועהיל

להערות והארות

או להזמנת הגליון נא לפנות לטעל:

201-455-7269

בארה"ק:

052-712-6945

דוא"ל:

mayunoshachaim@gmail.com

## דרוש לפרשת ואתחנן

תשנ"ה

### תפילה בהרהור

**ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמר** (דברים ג, כג). **ובמדרש** (דברים רבה ב, א), **ואתחנן אל ה', הלכה, אדם מישראל שהיה עומד ומתפלל מהו שיהא מותר לו להתפלל בקול גדול, כך שנו חכמים** (ברכות לא, א), **היה עומד ומתפלל יכול ישמיע קולו, כבר פירשה חנה** (שמואל א, יג) **וחנה היא מדברת על לבה. ויש להבין מה עניין שאילת המדרש לפרשה. עוד במדרש** (דברים רבה מהדורת ליברמן בפרשתן), **ואתחנן למה כדי שאכנס לארץ. והדברים תמוהים, הרי הדבר מפורש בכתוב ומה הוסיף המדרש לפרש בזה. עוד במדרש** (הובא בנחל קדומים ובישמח משה בפרשתן), **אמר לו הקב"ה למשה, כתבתי עליך שחכם אתה שנאמר** (משלי י, ח) **חכם לב יקח מצוות ואתה רוצה ליכנס לארץ. והוא פלאי.**

**א) והנה בפשטות כוונת המדרש** 'מהו שיהא מותר לו להתפלל בקול גדול' היינו דמספקא ליה אם מותר להשמיע את קולו בתפילתו, ועל כך השיב לו שהתפילה צריכה שתהא בלחש כמו שנאמר בחנה, וחנה היא מדברת על לבה רק שפתייה נעות וקולה לא ישמע, וכמו שאמרו בגמ' (ברכות שם) המשמיע קולו בתפילתו הרי זה מקטני אמנה. אמנם היה אפשר לפרש את ספק המדרש להיפך, דמספקא ליה אם צריך להתפלל בקול או די שישמיע לאזניו או אפי' אם הרהר בלבו יצא.

**ובמקור** הדין בשו"ע (או"ח סי' ק"א סעיף ב'): **לא יתפלל בלבו לבד, אלא מחתך הדברים בשפתיו ומשמיע לאזניו בלחש ולא ישמיע קולו, עכ"ל.** ובמג"א שם (סק"ב) כתב וזה לשונו: **צ"ע אם התפלל בלבו אם יצא, דאע"ג דהרהור לאו כדיבור דמי, שאני תפילה דגמרינן (תענית ב, א) מדכתיב (דברים יא, יג) בכל לבבכם, איזו עבודה שבלב זו תפילה, אם כן העיקר תלוי בכוונת הלב**

והקב"ה יודע מחשבות. ובגמ' (ברכות כ, ב) משמע דלא יצא, דאם לא כן הו"ל לתקן לבעל קרי שיתפלל בלבו, והיינו טעמא כי הקול מעורר למעלה. והא דכתב הרמ"א (סי' צ"ד סעיף ו') דחולה יהרהר בלבו היינו לרווחא דמילתא, אבל אינו יוצא ידי חובת תפילה. וכן משמע בפוסקים, דהא בגמ' (ברכות טו, ב) אמרינן אם בירך ברכת המזון בלבו יצא וה"ה לשאר ברכות, וכתב הרא"ש (פרק מי שמתו סי' י"ד) דמירי שמוציא בשפתיו דהרהור לאו כדיבור דמי, וכן פסק בשו"ע (סי' קפ"ה סעיף ב'), א"כ ס"ל דכללא כייל בכל מילי, דאם לא כן יש לחלק, בשלמא קריאת שמע כתיב ביה 'ושננתם' (דברים ו, ז), משא"כ ברכת המזון דכתיב (דברים ה, י) 'וברכת', וכשמהרהר נמי מברך להקב"ה כי הוא יודע מחשבות, אלא על כרחך אין לחלק, וכן משמע בגמ' וצ"ע, עכ"ל. מתבאר מדברי המג"א שאין לחלק בין קר"ש תפילה וברכת המזון ובכולם אינו יוצא ידי חובתו בהרהור.

**אולם** מדברי הרמב"ם מוכח דס"ל לחלק ביניהם, שהרי לגבי ברכות כתב (הלכות ברכות פרק א' הלכה ז'): כל הברכות כולן צריך שישמיע לאזנו מה שהוא אומר, ואם לא השמיע לאזנו יצא בין שהוציא בשפתיים בין שבירך בלבו, עכ"ל. וביאר בכסף משנה שם, דהרמב"ם ס"ל דהא דתניא שהמברך ברכת המזון בלבו יצא, היינו בהרהור הלב כפשוטו אפי' אם לא הוציא בשפתיו כלל, ואפ"ה בדיעבד יצא, ולא ס"ל כהרא"ש דבירך ברכת המזון בלבו היינו שלא השמיע לאזניו (ועי' אור"ח סי' קפ"ה סעיף ב' בבית יוסף), הרי דס"ל הרהור כדיבור דמי. ואילו לגבי קריאת שמע כתב הרמב"ם (הלכות קריאת שמע פרק ב' הלכה ה'): צריך להשמיע לאזניו כשהוא קורא ואם לא השמיע לאזנו לא יצא, עכ"ל. וכן הוכיח עוד בשו"ת שאגת אריה (סימן ו') מדברי הרמב"ם שכתב (הלכות שבת פרק כ"ד הלכה א') לגבי איסור דיבור צרכי חול בשבת דדווקא דיבור אסור אבל הרהור מותר, אלמא הרהור לאו כדיבור דמי, עיי"ש.

**ובהכרח** לומר דהרמב"ם ס"ל לחלק בין קריאת שמע לברכת המזון כמו שצייד המג"א, דדווקא לגבי קריאת שמע דכתיב 'ודברת בס' בעיני דיבור ממש, והרהור לאו כדיבור דמי, אבל לגבי ברכת המזון שלא נאמר בו 'דיבור אלא 'ואכלת ושבעת וברכת' יצא אפי' בהרהור. תדע שהרי קי"ל (סוטה לב, א) שברכת המזון נאמרת בכל לשון, שנאמר ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך, דמאחר שהברכה והשבח כלפי השכינה יכול לברך בכל לשון שירצה, והכ"נ לענין הרהור כיון שהשי"ת יודע מחשבות לבו שפיר יצא ידי חובתו אפי'

בהרהור, ומסתברא דה"ה בתפילה כדברי המג"א, וכן העלה בשו"ת שאגת אריה שם.

**אולם** בספר נחל אשכול על ספר האשכול (הלכות תפילה וקר"ש אות י"ד) כתב לחלק בשיטת הרמב"ם בין איסור למצווה, דדווקא לעניין ברכת המזון שהיא מצווה ס"ל להרמב"ם דהרהור כדיבור דמי משום דמחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה (קידושין מ, א), אבל לעניין האיסור לדבר דברי חול בשבת הרהור לאו כדיבור דמי, משום דמחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה, עיי"ש.

**ב) והנה** בספר ייטב לב (בפרשתן ד"ה במדרש) כתב בשם בנו הרה"ק בעל קדושת יו"ט זצ"ל, לבאר את דברי המדרש הנ"ל ואתחנן למה כדי שאכנס לארץ, על פי מה שאמרו בגמ' (סוטה יד, א) שמשה נתאווה להיכנס לארץ כדי לקיים את המצוות התלויות בה שאינו יכול לקיימן בחוץ לארץ. ולפ"ז יפלא מדוע הפציר משה רבינו בתפילה כל כך כמבואר במדרש (דברים רבה יא, י) שמשה רבינו התפלל תקט"ו תפילות כמניין 'ואתחנן' שיכנס לארץ ישראל, הרי קי"ל מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה, וכיון שהייתה מחשבתו רצויה לקיים את המצוות התלויות בארץ הקב"ה מצרף את מחשבתו למעשה, ולמה היה מתאווה להיכנס אל ארץ ישראל בפועל. וזהו המכוון בשאילת המדרש 'ואתחנן למה', היינו למה היה משה צריך להרבות בתפילה תקט"ו תפילות כמניין 'ואתחנן', אם כדי לקיים את המצוות התלויות בארץ, הרי בלא"ה מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה.

**ועל** כך השיבו במדרש, כדי שאכנס לארץ, הכוונה, על פי מה שכתב בנועם מגדים (פרשת פינחס) דמה שאמרו מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה היינו רק בארץ ישראל, שהרי מבואר במהרש"א טעם הדבר שהקב"ה מצרף מחשבה טובה למעשה, משום דמוקמינן ליה אחזקת כשרות שאם היה המעשה בא לידו הוה עביד, וזה שייך דווקא בארץ ישראל שיש בה לבני ישראל חזקת כשרות, אבל בחוץ לארץ שאין לישראל חזקת כשרות כמבואר ברמב"ם (הלכות מאכלות אסורות פרק י"א הלכה כ"ה), אין מחשבה טובה מצטרפת למעשה. ולזה אמר משה אעברה נא ואראה את הארץ דשם בראייה בעלמא סגי אף טרם יקיים המעשה דשם מחשבה מצטרפת למעשה מה שאין כן בחוץ לארץ, עכ"ד.

**ברם** יש לומר, שדברים אלו אמורים רק בהמון העם שבחוץ לארץ אין להם חזקת כשרות, אבל למשה רבינו בוודאי יש חזקת כשרות גם בחוץ לארץ, ואם כן גם בחו"ל מחשבתו מצטרפת למעשה, ושוב יש בידו לקיים את כל המצוות התלויות בארץ במחשבה טובה לבדה. ובזה יש לפרש את דברי המדרש, **אמר לו הקב"ה למשה, כתבתי עליך שחכם אתה**, ויש לך חזקת כשרות גם בחו"ל, ואם כן מחשבתך מצטרפת למעשה, **שנאמר חכם לב יקח מצוות**, היינו שהחכם בכוחו לקחת מצוות גם במחשבה שבלב, **ואתה רוצה ליכנס לארץ**, הרי אתה יכול לקיים את המצוות התלויות בארץ גם במחשבה טובה.

**(ג) ולפ"ז** יש לבאר את דברי המדרש 'ואתחנן למה כדי שאכנס לארץ' באופן אחר, דהנה משה רבינו היה כבד פה וכבד לשון, וכיון שכן יותר היה נקל עליו להתפלל בלב מלהוציא את הדיבור בשפתיים, אכן אף על פי כן הוכרח להוציא את תיבות התפילה בשפתיו, כמו שכתב רבינו בחיי על הפסוק 'ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמר', לאמר, הייתה התפילה בחיתוך שפתיים, וכן (במדבר יב, ג) ויצעק משה אל ה' לאמר, עניינו אמירה גמורה בחיתוך שפתיים, עכ"ל. והטעם לפי שבחוץ לארץ אין הקב"ה מצרף את המחשבה למעשה כדברי הנועם מגדים, וכיון שכן אי אפשר להתפלל ולברך בהרהור כסברת הנחל אשכול הנ"ל, ולכן היה משה מוכרח להוציא את תיבות התפילה והברכה בחיתוך שפתיים.

**וזהו המכוון במה שאמרו ואתחנן למה**, למה היה משה צריך להוציא את הדיבור בשפתיו, הרי משה היה כבד פה והיה עדיף שיהרהר בלב, על כן השיב **כדי שאכנס לארץ**, היינו בהיות שעדיין לא נכנס לארץ ישראל והיה עומד בחוץ לארץ, שבה אין הקב"ה מצרף את המחשבה למעשה, לכן היה מוכרח להוציא את הדיבור בשפתיו.

**על פי דרכנו** יובנו גם דברי המדרש, **ואתחנן אל ה', הלכה, אדם מישראל שהיה עומד ומתפלל מהו שיהא מותר לו להתפלל בקול גדול וכו'**, דכיון שנאמר 'ואתחנן אל ה' לאמר' שהתפלל בחיתוך שפתיים כדברי רבינו בחיי, אם כן מוכח שאינו יוצא ידי חובתו בהרהור אלא צריך שיתפלל בקול, ולכן עלה והסתפק **אדם מישראל שהיה עומד ומתפלל מהו שיהא מותר לו להתפלל בקול גדול וכו'**, אם צריך להתפלל בקול או יוצא ידי חובתו אפי' בהרהור.

## בעידן רעוא דרעוין פרשת ואתחנן

### תש"ע

**בתוה"ק** (ג, כג) ואתחנן אל ה' בעת ההוא לאמר, וברש"י (בד"ה ואתחנן) אין חנון בכל מקום אלא לשון מתנת חנם, אע"פ שיש להם לצדיקים לתלות במעשיהם הטובים אין מבקשים מאת המקום אלא מתנת חנם, ויש לתמוה בדבר זה למה הם מבקשים מתנת חנם שזהו נהמא דכיסופא, ואין תולין במעשיהם הטובים לבקש מה שמגיע להם עפ"י דין.

**עוד** ברש"י (בד"ה לאמר) זה אחד משלשה מקומות שאמר משה לפני המקום איני מניחך עד שתודיעני אם תעשה שאלתי אם לאו, וכבר כתב באוה"ק דזהו דרך דרש, דבפשטות קשה מאוד לומר כן, דהרי משה רבינו בקש מתנת חנם ואין זה מן הנימוס למי שמבקש מתנת חנם שיאמר כן איני מניחך עד שתודיעני אם תעשה שאלתי אם לאו, אלא מבקש בתחנונים כעני העומד בפתח, וכדאיתא במדרש (דבר"ב, ד) ואתחנן אל ה' זה שאמר הכתוב (משלי יח, כג) תחנונים ידבר רש זה משה שבא אצל בוראו בתחנונים, וא"כ נשאר לנו לבאר פשט אומרו לאמר.

**ובכלי** יקר כתב דמה שאמרו שיש לצדיקים לתלות במעשיהם הטובים אין הפירוש באותן מעש"ט שכבר עשו, אלא במעשיהם הטובים שעתידין לעשות, כי מסתמא כל צדיק אינו מבקש שום הנאה גופנית כי אם כדי שעל ידה יהיה לו מקום לקיים איזו מצוה, וזה הדבר שדרש רבי שמלאי (סוטה יד.) וכי לאכול מפריה היה צריך משה, אלא אמר הרבה מצות תלויות בארץ, וא"כ היה לו למשה לתלות בקשתו באותן מעשים טובים שעתידין הוא לעשות ע"י בקשה זו, וזה דבר אמיתי ששורת הדין נותן שימלא ה' משאלות לבו יען כי אינו חפץ כ"א את אשר חפץ ה' בו.

**וכן** ידוע מהרה"ק רבי מאיר'ל מפרימשלאן זי"ע (הובא בדברי מאיר, ליקוטי תהלים) שפי' בדרך מליצה את הכתוב (תהלים קיט, קמ) צרופה אמרתך מאד ועבדך

אהבה, דמכיון שצרפת אמרתך התורה והמצוות עד מאוד, וכמו שפירשו חז"ל (ברכות נד.) בכל מאודך בכל ממונך, היינו דכמעט דא"א לקיים שום מצוה בעולם בלי מעות, שלכל מצוה צריכים למעות כמו מצות תפילין וציצית ומזוזה וסוכה ואתרוג וכדו', לכן ועבדך אהבה 'האט מאיר'ל ליב געלט', מכיון שא"א לעבוד אותך ולקיים אמרתך בלי ממון, והיינו דמן הדין צריך הקב"ה להשפיע לצדיקים מה שהם צריכים לקיים מצות ה', וא"כ היה משה יכול לבקש מן הדין ליכנס לארץ ישראל בכדי שיוכל לקיים מצוות התלויות בארץ.

**עוד** מבאר הכלי יקר דאע"פ שבחטאו נקנס עליו וכמו שהעיד הכתוב (במדבר כ, יב) יען לא האמנתם בי להקדישני, מ"מ אין מענישין החוטא לאמר לך עבוד עבודה שהיא זרה אצלך להוסיף על חטאתו פשע, אדרבה מוסיפין עליו עול ומשא שיקיים עוד מצוות, ומענישין אותו בעונש גשמי, אבל לא בעונש שימנעו בעדו מלקיים עוד מצוות. אלא שמשה רבינו מרוב ענוה שבו לא רצה לתלות השאלה באותן מעשים טובים שעתידי הוא לעשות ע"י הכניסה לארץ, כי אולי יכנס ולא יעשה המצוות ורק ההנאה הגופנית יקבל ואת הטוב לא יקבל, לכך בקש בלשון חנינה מתנת חנם בעלמא, כדרך הצדיקים שאינם תולים במעשיהם הטובים שהם עתידים לעשות כי חוששים הם שיתגבר יצרם עליהם ויעברו על דעת קונם, ואינם מבקשים אלא מתנת חנם שיתן להם השי"ת גם על הספק אם יטיבו מעשיהם.

**ובאופן** אחר קצת נראה דעיקר בקשת משה היתה בכח התשובה, דנהי דפגם במי מריבה הרי תשובה מהני על כל עבירות שבתורה ואפי' על ע"ז, ומה גם למשה רבינו רעיא מיהמנא דאיתא למ"ד (שבת נה:) שמושה ואהרן שקיימו כל התורה כולה לא מתו אלא משום מקרה אחד לצדיק ולרשע לטוב וגו' (קהלת ט, ב), ואפי' על עבירות שאין עליהן כפרה מתכפרין בתורה, וכאומרם ז"ל בזבח ובמנחה אינו מתכפר אבל מתכפר בתורה, ומי לנו גדול בתורה ממושה רבינו שאמרו חז"ל (שבת פט.) שנקרא על שמו שנאמר (מלאכי ג, כב) זכרו תורת משה עבדי.

**והנה** הן נמי דעיקר התשובה הוא ע"י לימוד התורה וכו"ל, מ"מ אי אפשר בתורה לבד, וכמו ששנו חכמים בלשון המשנה (אבות א, ב) על שלשה דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמילת חסדים, והיינו דלא סגי' רק בב' עמודים רק דייקא על ג' העמודים העולם עומד, ותורה בלבד אינו כלום, אכן אמרו חז"ל (קידושין ל:) כך אמר הקב"ה לישראל בני בראתי יצר הרע



ובראתי לו תורה תבלין, אבל לעומת זה אמרו (יבמות קט:): כל האומר אין לו אלא תורה אפי' תורה אין בו, ואיתא מהרה"ק בעל עטרת צבי מזידיטשוב זי"ע (הובא בדברים נחמדים פ"א בד"ה אם אין תורה) רמז לזה בהא דאמרו חז"ל (אבות ב, ב) יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ, שיגיעת שניהם משכחת עון, והנה 'דרך ארץ' עולה בגימטריא תקט"ו כמנין תפל"ה, ורמזו לנו חז"ל דבכדי לנצח בכח התורה את היצה"ר צריכים גם לכח התפלה, ורק ביגיעת שניהם משכחת עון.

**בכדי** שיוכל האדם לכבוש את יצרו ויתקיים אצלו תורתו, צריך הוא להרבות בתפלה ולהתחנן על נפשו, וישפוך כמים לבו בבקשו והאר עיניו בתורתך ודבק לבנו במצוותיך, ויתפלל בבכי בברכת אתה חונן, דבלי תפלה מעומק הלב אין תורתו שוה כלום, דיפה תורה עם דרך ארץ – תפלה דייקא, אבל בתורה לבד בלי תפלה א"א להתגבר על היצר.

**ובזה** יש לבאר מאמר הכתוב ואתחנן אל ה' בעת ההוא לאמר, דמשה רבינו בשעה שניגש לבקש שיוכל ליכנס לארץ ישראל, עיקר עבודתו היתה בתשובה על הפגם של יען לא האמנתם בי להקדישני, ועל אף שמשה רבינו הוא התורה בעצמו, מ"מ לא הסתפק בלימוד התורה לבד, אלא קודם הלימוד התחנן לפני בוראו בתפילות ותחנונים, שרק יגיעת שניהם משכחת עון. וזהו שאמר משה ואתחנן אל ה' שהרביתי להעתיר לה' כעני העומד בפתח, וכדברי המדרש תחנונים ידבר רש זה משה שבא אצל בוראו בתחנונים, בעת ההוא 'לאמר' בעת שעמדתי ללמוד תורה הקדושה הקדמתי לזה תפלה לפי שיפה תורה עם דרך ארץ – תפלה, ורק יגיעת שניהם משכחת עון, ורק בשילוב תורה עם תפלה אפשר להגיע לתשובה אמיתית כמו שכתב הרמב"ם (הל' תשובה פ"ב ה"ב) עד שיעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם.

**ובזה** יבואר מה דהתחיל הכתוב בלשון ואתחנן וכדפי' רש"י אין חנון בכל מקום אלא לשון מתנת חנם, דבשעה שעמד משה להתפלל לא היה בטוח שיתקיים תשובתו כיון דעד אז לא היה לו אלא כח התורה, ובכדי לזכות להתגבר על היצר צריכים גם כח התפלה, ולכן בקש בלשון חנינה מתנת חנם בעלמא, כדרך הצדיקים שאינם תולים במעשיהם הטובים שהם עתידים לעשות, כי חוששים הם שיתגבר יצרם עליהם ויעברו על דעת קונם, ואינם מבקשים אלא מתנת חנם שיתן להם השי"ת גם על הספק אם יטיבו מעשיהם, וכעין מה שהבאנו לעיל מהכלי יקר.

**אבל** לאחר שכבר התחנן לפני ה' והתשובה היתה בין בכח התפלה ובין בכח התורה הרמוזה בלאמר, היה בטוח שיתקיים תשובתו ויוכל לעמוד איתן נגד היצר, ומכח זה בקש **אעברה נא** בכדי שיוכל לקיים מצוות התלויות בארץ, ובעת ההוא כן תלה במעשיו הטובים שהוא עתיד לעשות אם יכנס לארץ ישראל.

**רואים** אנו בפרשה זו גודל מעלת התפלה שלא היה משה בטוח בתשובתו אלא לאחר שהפיל תחנונים והתחטא כבן לאביו שבשמים, ובספה"ק איתא דתפלה הוא מלשון חיבור וכלשון הכתוב (בראשית ל, ה) נפתולי אלקים נפתלתי עם אחותי, וכדפי' רש"י שם נתחברתי עם אחותי לזכות לבנים, והיינו דע"י תפלה מעומק הלב מתחברים ישראל עם אביהם שבשמים.

**ויתבאר** בזה הכתוב (לעיל ד, ז) ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כלכם היום, דהנה מצינו בחז"ל (שבת י.) רבא חזייה לרב המנונא דקא מאריך בצלותיה, אמר מניחין חיי עולם ועוסקים בחיי שעה, וברש"י (שם ד"ה חיי עולם) תפלה צורך חיי שעה היא לרפואה לשלום ולמזונות, וזהו מלמדנו הכתוב ואתם הדבקים בה' אלקיכם הדרך להגיע לידי דביקות בהשי"ת, הוא ע"י חיים כלכם היום בכח התפלה שהיא על חיים של היום צרכי חיי שעה.

**והנה** השבוע חל חמשה עשר באב שבו מתחילים הימים הקדושים, וצדיקים התחילו כבר לאחל מיום זה כתיבה וחתימה טובה, וגם אלו שלומדים תיקון"ז בימי הרחמים והרצון מתחילין בט"ו באב (עיי' בקונטרס רמזי אלול אות צ"א בשם הרה"ק מבאלאשוב ז"ע), ובודאי שעיקר העבודה בימים אלו הוא בלימוד התורה, דע"י לימוד התורה אפשר לעשות תשובה על כל החטאים, ואיתא בספה"ק נועם אלימלך (פר' שופטים בד"ה תכין לך) עה"כ (לקמן יט, א) תכין לך הדרך ושלשת את גבול ארצך, פירוש שתכין ותרחיב לך דרך ישר להבורא, ושלשת את גבול ארצך, פירוש על ידי שתשליש את הימים כאמרם ז"ל (קידושין ל.) לעולם ישלש אדם שנותיו שליש במקרא שליש במשנה שליש בתלמוד, ופריך מי יודע כמה חיי ומשני לא צריכא ליומי, והיינו שהדרך להאדם להכין עצמו ליום שהוא עתיד ליתן דין וחשבון הוא ע"י לימוד התורה.

**אמנם** כבר ביארנו דתורה בלי תפלה אינו כלום, וצריכים גם להרבות ולהתחנן לפני המלך, ובאמת שאין בני אדם יודעים כוחה של תפלה מהו, רואים כאשר אדם נצרץ לישועה או לרפואה מיד הוא רץ אל החכם ונותן לו פדיון

ומזכיר לו את בקשתו, אך הוא אינו יודע כמה בכוחו לפעול בתפלת עצמו כשהוא מתפלל בכל לבבו, וכמו שדרשו חז"ל (תענית ב.) ולעבדו בכל לבבכם איזו היא עבודה שהיא בלב הוי אומר זו תפלה, ועד שאתה מבקש מן החכם שיבטיח לך שתיוושע תבקש בעצמך מהקב"ה, שכן חכם זה ספק הוא אם יש בכוחו לפעול ישועה, אבל הקב"ה הוא כל יכול, ואם האדם יתפלל בכל כוחו וכוונתו בודאי ימלא ה' משאלות לבו לטובה, וכשהאדם מבקש באמת ובכוונת הלב, ומלפניך מלכנו ריקם אל תשיבנו חננו ועננו ושמע תפלתנו, מובטח הוא שלא יחזור תפלתו ריקם.

**אך** צריכים זהירות יתירה שהתפלה יהי' כהוגן, ולא להסיח דעתו מתפלה מתחלה ועד סוף, וכ"ש שלא לשוח שיחה בטילה במשך התפלה, ובפרט ליזהר בעניית אמן ואיש"ר, שהפליגו חז"ל במעלתם, ואמרו (שבת קיט:) כל העונה אמן יהא שמייה רבא מברך בכל כחו קורעין לו גזר דינו, דבאם משיחים בשעת התפלה מתעורר ח"ו קטרוג גדול, וידועים דברי הט"ז (או"ח סימן נה סק"ד) שכתב על דברי האגור האומר שאפשר לצרף לעשרה מי שישן מדאפשר לצרף המשיחין בתפלה, וחולק הט"ז על ראייתו וז"ל יש להפליג ע"ז דהיאך מביא ראייה מן השוטים האלו שעושים איסור בהפסקת שיחה בטילה אשר גדול עונם מאוד, ובאמת אני אומר שחלילה להצטרף עם אנשים פושעים כאלה כשאין מניין זולתם.

**ואפשר** שזה רמז משה לישראל כשבא להורות להם כוחו הגדול של תפלה, ואתחנן אל ה' בשעה שעומדים הציבור להתפלל ולהתחנן על נפשם, על אף שכוחם של ציבור המתפללים הוא עד למאוד, עדיין צריכים ליזהר שיהי' בעת ההוא לאמר שכל הציבור יענו אחר השליח ציבור, ורק באופן כזה יקבל השי"ת תפלתנו לרחמים ולרצון, וע"י תפלה כזו מתדבקים ישראל לאביהם שבשמים ומתקיימת הכתוב ואתם הדבקים בה' אלקיכם, והקב"ה משפיע לישראל כל מיני רפואות וישועות, ובכן בזמן כזה שמצב הפרנסה אצל בני ישראל קשה מאוד, לא ימהר האדם בתפלתו כדי שיקדים למקום עבודתו, רק אדרבה יתפלל במתינות ובכוונה ויתחנן ויבכה אצל מי שהעושר שלו, ואו אז יתן ה' ברכה בכל מעשה ידיו.

**הנה** אחר גלות כה ארוכה שעברנו ואחר קרוב לאלפים שנה שבכינו על הגלות המר הזה, כולנו ציפינו וקיוונו שבימים אלו כבר נזכה לגאולה, אך עדיין לא נושענו, ובימים אלו אשר אנו נכנסים להימים הקדושים יש להביא דברי

הנועם מגדים (בפ' מסעי בד"ה ועוד יש לתמוה) שמבאר הא דכתיב (ויקרא כג, לב) ועניתם את נפשתיכם בתשעה לחדש בערב, והקשו רז"ל (ברכות ה:) וכי בתשעה מתענין והלא בעשרה מתענין, אלא לומר לך כל האוכל ושותה בתשיעי מעלה עליו הכתוב כאילו מתענה תשיעי ועשירי.

**ומבאר** הנועם מגדים לדרכו דהנה אמרו רז"ל (סנהדרין יז:) כלו כל הקיצין ואין הדבר תלוי אלא בתשובה, ואין לך זמן שהוא זמן תשובה כמו בראש השנה ויום הכיפורים, אשר החי יתן אל לבו כי המשפט לאלקים ומורא הדין יעלה על ראשו של כל אדם, אך התשובה אם היתה נעשית בשלימות, ודאי היה בן דוד בא תיכף אחר יום הכפורים, ומיד היו נגאלין טרם יעשו איזה חטא, ובאמת כשאין נגאלין ואחר יום הכפורים שוב ישוב להחזיק צום התשיעי באב, אז יראו כי שוא היתה תשובת ראש השנה ויום הכפורים, כי הלא אין הדבר תלוי אלא בתשובה, ואילו היתה תשובתם שלימה היה בן דוד בא, וזהו מאמר הכתוב ועניתם בתשעה לחדש בערב והכוונה על ט' באב, ומזה תראו מערב עד ערב תשבתו שבתכם דיום הכפורים היה רק 'שבתכם' לגרמייכו ולא לה', עכתדה"ק.

**והיינו** שזה שהיה חסר לנו בימים הקדושים כוונה אמיתית בעבודה שבלב זו תפלה זו הוא שגרמה לנו שעדיין אנו כבושים בגולה, ועל כן בהתקרב הימים הקדושים הבה ונקבל עלינו לשפר את עבודת התפלה, וכל אחד יתור את עצמו מה שיש לו לתקן, וכמו שכתבו בספה"ק דאלול הוא מלשון תיור וכדמצינו דעל הפסוק (במדבר יג, כא) ויעלו 'ויתרו' את הארץ הכתוב אצל מרגלים, תרגם אונקלס 'ואלילו', ולדרכנו יש לומר דרמז הכתוב ענין זה דייקא בפרשת המרגלים,

**דהנה ע"י** המרגלים נגרם חורבן הבית, וכמו שאמרו חז"ל (סוטה לה.) ותשא כל העדה ויתנו את קולם ויבכו (במדבר יד, א) אמר רבה אמר רבי יוחנן אותו היום תשעה באב היה, אמר הקדוש ברוך הוא הן בכו בכיה של חנם ואני אקבע להם בכיה לדורות, וזה בא הכתוב להורות דע"י שנשוב בתשובה שלימה בחודש אלול נזכה לתקן מה שנפגם ע"י המרגלים ונזכה להביא לימות המשיח וכדברי הנועם מגדים הנ"ל, וזהו ע"י שנרבה לבכות ולהתחנן אל ה', בזה יתוקן הבכיה של חנם, וע"י תשובה אמיתית יתדבקו ישראל להשי"ת בהתקשרות נשגבה, וירחם השי"ת על כלל ישראל.

**יעזור השי"ת** שיקיום בנו מאמר הנביא נחמו נחמו עמי יאמר אלקיכם, וכדאיתא באגרא דכלה (בפרשתן בד"ה עוד זאת אדרוש) דעל כן נאמר בעת הנחמה בכפלים נחמו נחמו יאמר אלקיכם, לפי שגם מדת הדין יסכים לחסד, ירחם השי"ת על כל כלל ישראל, בכל מקום שהם, בכל מקומות מושבותיהם, בכל אתר ואתר, בכלליות ובפרטיות, ברוחניות ובגשמיות, וכל אחד מישראל שצריך יעזר בבני חיי מזוני רויחי, וירחם השי"ת שיהי' כבר סוף וקץ לכל צרותינו, תחלה וראש לפדיון נפשנו, ונזכה בקרוב לקבל פני משיח צדקנו, במהרה בימינו, אמן.

